

PRACE ORYGINALNE • ORIGINAL PAPERS

Występowanie zaburzeń psychicznych wśród osób z otyłością

Mental disorders among persons with obesity

MAŁGORZATA PIETRZYKOWSKA^{1, A, C-F}, KATARZYNA NOWICKA-SAUER^{1, A, D, E},
TOMASZ CWALIŃSKI^{2, B, G}, AGATA KOZIŃSKA^{3, B}, WOJCIECH KRZEMIŃSKI^{4, B, F},
MAŁGORZATA OBARA-GOŁĘBIEWSKA^{5, D, E}, JANUSZ SIEBERT^{1, D}

¹ Katedra Medycyny Rodzinnej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

² Uniwersyteckie Centrum Kliniczne Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

³ Studenckie Koło Naukowe przy Katedrze i Klinice Chirurgii Onkologicznej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

⁴ Wojewódzki Szpital Zespolony im. Ludwika Rydygiera w Toruniu

⁵ Katedra Psychologii Rozwoju i Edukacji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Oddział Leczenia Otyłości Miejskiego Szpitala Zespolonego w Olsztynie

A – przygotowanie projektu badania, **B** – zbieranie danych, **C** – analiza statystyczna, **D** – interpretacja danych,
E – przygotowanie maszynopisu, **F** – opracowanie piśmiennictwa, **G** – pozyskanie funduszy

Streszczenie Wstęp. Otyłość jest coraz częstszym problemem w każdej grupie wiekowej. Towarzyszą jej liczne schorzenia somatyczne, a także zaburzenia psychiczne, które dodatkowo obciążają pacjentów i mogą stanowić poważną przeszkodę w procesie terapeutycznym.

Cel pracy. Ocena częstości występowania wybranych zaburzeń psychicznych wśród osób z otyłością.

Materiał i metody. Badanie przesiewowe przeprowadzono wśród 61 osób z otyłością (48 kobiet i 13 mężczyzn). Średni wiek badanych wyniósł 53,3 ± 13,9 lat (zakres: 16–77 lat). Średni wskaźnik masy ciała (*body mass index* – BMI) wyniósł 33,7 (zakres: 30,1–50,7). W badaniu użyto Kwestionariusz Zdrowia Pacjenta (*Primary Care Evaluation of Mental Disorders Patient Health Questionnaire* (PRIME-MD, PHQ)), który pozwala na wstępne rozpoznanie wybranych zaburzeń psychicznych.

Wyniki. W badanej grupie pacjentów z otyłością zaburzenia psychiczne rozpoznano wstępnie u 27 osób (44,3%). Występowały one znacznie częściej u otyłych kobiet niż mężczyzn (34,3% vs. 9,8%). Najczęściej obserwowano zaburzenia depresyjne i lękowe – 14,7%. U 11,5% postawiono wstępne rozpoznanie zaburzeń odżywiania, u 4,9% – nadużywania alkoholu. Siedmiu pacjentów (11,5%), w tym 6 kobiet, deklarowało myśli samobójcze. Współistniały one z zaburzeniami depresyjnymi i/lub lękowymi, u jednej osoby stanowiły objaw izolowany.

Wnioski. 1. Zaburzenia psychiczne stanowią częsty problem wśród pacjentów z otyłością. 2. W badanej grupie pacjentów najczęściej występowały zaburzenia depresyjne i lękowe oraz zaburzenia odżywiania. 3. Zaburzenia psychiczne były częstsze u otyłych kobiet niż u mężczyzn. 4. Powyższe wyniki uzasadniają konieczność prowadzenia badań przesiewowych wśród osób z otyłością.

Słowa kluczowe: otyłość, zaburzenia psychiczne, badania przesiewowe, PRIME-MD, PHQ.

Summary Background. Obesity is one of the world's greatest health problem. It is associated not only with many physical illnesses but also with mental disorders that may be a burden to therapeutic process.

Objectives. The aim of the study was assessment of prevalence of selected mental disorders among obese people.

Material and methods. Screening was conducted in 61 persons with obesity (48 women and 13 men). Mean age was 53.3 years (± 13.9) (range: 16–77). Mean body mass index (BMI) was 33.7 (range: 30.1–50.7). *Primary Care Evaluation of Mental Disorders Patient Health Questionnaire* (PRIME-MD, PHQ) was used for preliminary diagnosis of chosen mental disorders.

Results. The preliminary diagnosis of mental disorders was made in 27 participants (44.3%). These disorders were significantly more prevalent in obese women than in men (34.3% vs. 9.8%). The most common were depressive and anxiety disorders – 14.7%. In 11.5% of patients preliminary diagnosis of eating disorders was made, in 4.9% – alcohol abuse. Seven patients (11.5%), among them 6 women, declared suicidal thoughts. Suicidal ideation coexisted with depressive and/or anxiety disorders, in one person it was an isolated psychopathological symptom.

Conclusions. 1. Mental disorders are common problem in patients with obesity. 2. In the study group the most prevalent were depression, anxiety and eating disorders. 3. Mental disorders were more prevalent in women than in men. 4. Present results seem to prove the necessity of screening for mental disorders among patients with obesity.

Key words: obesity, mental disorders, screening, PRIME-MD, PHQ.

Wstęp

Otyłość uznana przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) za epidemię XXI wieku [1] dotyczy coraz większego odsetka osób. Znane i szeroko badane są powiązania nadwagi i otyłości z licznymi zaburzeniami i schorzeniami somatycznymi [2–5], a spośród zaburzeń psychicznych – najwięcej uwagi poświęcono współistnieniu zaburzeń depresyjnych [2]. Nieliczne publikacje poruszają problem innych zaburzeń psychicznych (ZPs) wśród dorosłych pa-

cjentów z podwyższoną masą ciała, jedynie pojedyncze doniesienia dotyczą badań przesiewowych w kierunku tych zaburzeń wśród pacjentów z nadwagą/otyłością [6]. W dostępnej literaturze nie znaleziono doniesień opisujących takie badanie przeprowadzone w naszym kraju.

Materiał i metody

Grupę badaną stanowiło 61 pacjentów z otyłością (wskaźnik masy ciała ≥ 30, *body mass index* – BMI). Średni

wiek badanych wyniósł $53,5 \pm 13,9$ lat) (zakres: 16–77 lat). Średnie BMI wyniosło 33,7 (zakres: 30,1–50,7). W badaniu przesiewowym zastosowano Kwestionariusz Zdrowia Pacjenta (*Primary Care Evaluation of Mental Disorders Patient Health Questionnaire* (PRIME-MD, PHQ) służący wstępnie rozpoznawaniu zaburzeń psychicznych na podstawie kryteriów *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders IV* (DSM-IV) [7].

Wyniki

W badanej grupie pacjentów z otyłością wstępna diagnoza ZPs dotyczyła 27 osób (44,3%). Zaburzenia te częściej występowały u otyłych kobiet niż u mężczyzn (21 kobiet – 34,3% vs. 6 mężczyzn – 9,8%). Najczęściej obserwowano zaburzenia depresyjne i lękowe – dotyczyły w przypadku obu zaburzeń 9 pacjentów (14,7%). U 7 osób (11,5%) postawiono wstępne rozpoznanie zaburzeń odżywiania, u 3 osób (4,9%) – nadużywania alkoholu. Siedmiu (11,5%) pacjentów, w tym 6 kobiet, deklarowało myśli samobójcze, w tym u 5 osób były związane z depresją, u jednej z zaburzeniem lękowym, zaś u jednej myśli samobójcze stanowiły objaw izolowany.

Dyskusja

Nieliczne badania skupiają się na powiązaniach otyłości z zaburzeniami psychicznymi [6]. Niniejsze badanie przesiewowe przeprowadzono z wykorzystaniem metody PRIME-MD, którą opracowano zgodnie z kryteriami DSM-IV [7].

W naszym badaniu częstość ZP wśród pacjentów otyłych wyniosła 44,3%, jest zatem wyższa niż w populacji generalnej [8]. Podobną częstość zaburzeń psychicznych w badaniu licznej grupy pacjentów z otyłością zaobserwował Herpertz [6].

Zaburzenia psychiczne w badanej przez nas grupie były częstsze u kobiet niż u mężczyzn, co jest zgodne z wy-

kami polskich badań populacyjnych [9]. Również zgodnie z cytowanym opracowaniem jest zaobserwowane w naszym badaniu zjawisko częstego występowania zaburzeń depresyjnych i lękowych. Metaanaliza piśmiennictwa z zakresu powiązań depresji i nadwagi/otyłości pokazuje, że taka zależność występuje częściej u kobiet niż u mężczyzn [10].

W niniejszym badaniu odsetek pacjentów z depresją był niższy niż w badaniu osób oczekujących na operację bariatryczną, wśród których ponad połowa wykazywała objawy depresyjne [11, 12]. Wyższy poziom depresji u tych pacjentów można tłumaczyć obecnością dodatkowych czynników stresowych związanych z poważnym zabiegiem operacyjnym [13].

Na uwagę zasługuje stosunkowo wysoki odsetek myśli samobójczych. Znacznie częściej obserwowano je u otyłych kobiet, co jest zgodne z doniesieniami innych autorów [14]. W metaanalizie prezentującej wyniki badań dotyczących zachowań samobójczych u osób z podwyższonym BMI zauważono, że u kobiet wraz ze wzrostem BMI wzrastało ryzyko próby samobójczej [14].

Przedstawiona praca, w kontekście ważkości problemu otyłości na świecie, wydaje się zachęcać do kontynuacji badań nad problematyką współistnienia ZPs z otyłością. Przedstawione wyniki mają również znaczenie praktyczne: zwiększona świadomość występowania ZPs u pacjentów z otyłością skutkować będzie wzmocnioną czujnością lekarzy rodzinnych.

Wnioski

1. Zaburzenia psychiczne stanowią częsty problem wśród pacjentów z otyłością, częstszy niż w populacji generalnej.
2. W badanej grupie pacjentów najczęstsze były zaburzenia depresyjne i lękowe.
3. Zaburzenia te dotyczą w większości otyłych kobiet.
4. Powyższe wyniki uzasadniają konieczność prowadzenia badań przesiewowych wśród pacjentów z otyłością.

Piśmiennictwo

1. World Health Organization. *Obesity: preventing and managing the global epidemic: Report of a WHO Consultation on Obesity*. Geneva, 3–5 June 1997. Geneva: WHO; 1998.
2. Haslam DW, James WP. Obesity. *Lancet* 2005; 366: 1197–1209.
3. Yusuf S, Hawken S, Ounpuu S, et al. INTERHEART Study Investigators. Effect of potentially modifiable risk factors associated with myocardial infarction in 52 countries (the INTERHEART study): case-control study. *Lancet* 2004; 364: 937–952.
4. Choi HK, Atkinson K, Karlson EW, et al. Obesity, weight change, hypertension, diuretic use, and risk of gout in men: the health professionals follow-up study. *Arch Intern Med* 2005; 165: 742–748.
5. Babińska Z, Trzeciak BG, Bandoz P, i wsp. Rozpowszechnienie nadwagi i otyłości w populacji wiejskiej – program „Kiełpino”. *Fam Med Prim Care Rev* 2006; 8: 569–571.
6. Herpertz S, Burgmer R, Stang A, et al. Prevalence of mental disorders in normal-weight and obese individuals with and without weight loss treatment in a German urban population. *J Psychosom Res* 2006; 61: 95–103.
7. Spitzer RL, Kroenke K, Williams JB. Validation and utility of a self-report version of PRIME-MD: the PHQ primary care study. *Primary Care Evaluation of Mental Disorders*. Patient Health Questionnaire. *JAMA* 1999; 282: 1734–1744.
8. Araszkiwicz A. Zaburzenia depresyjne i lękowe w podstawowej opiece zdrowotnej – rozpowszechnienie i diagnostyka. *Psych Prakt Ogólnolek* 2001; 1: 1–10.
9. Moskalewicz J, Kiejna A, Wojtyński B. *Kondycja psychiczna mieszkańców Polski*. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii; 2012.
10. Luppino FS, de Wit LM, Bouvy PF, et al. Overweight, obesity, and depression: a systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Arch Gen Psych* 2010; 67: 220–229.
11. Kosatka D, Sobów T, Strzelczyk J. Częstość i nasilenie depresji u osób otyłych po chirurgicznym leczeniu otyłości metodą RYGB. *Wiad Lek* 2006; 59: 330–333.
12. Hafner RJ, Watts JM, Rogers J. Psychological status of morbidly obese women before gastric restriction surgery. *J Psychosom Res* 1987; 31: 607–612.
13. Pritchard MJ. Managing anxiety in the elective surgical patient. *Br J Nurs* 2009; 18: 416–419.
14. Zhang J, Yan F, Li Y, et al. Body mass index and suicidal behaviors: a critical review of epidemiological evidence. *J Affect Disord* 2013; 148: 147–160.

Adres do korespondencji:

Lek. Małgorzata Pietrzykowska
Katedra Medycyny Rodzinnej GUM
ul. Dębinki 2, 80-211 Gdańsk
Tel.: 58 349-15-75, e-mail: malpiet@gumed.edu.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 16.02.2014 r.

Po recenzji: 4.04.2014 r.

Zaakceptowano do druku: 4.04.2014 r.